

Rétság környékének szitakötő (Odonata) faunája

BÁNKUTI Károly
Rétság

ABSTRACT: (The adder-fly (Odonata) fauna of the vicinity of Rétság) Author made investigations on the adder-fly fauna of the vicinity of Rétság, which lies between the Börzsöny and Cserhát Mountains. He makes known the data of 2198 adder-flies, which belong to 32 species. The collecting of Coenagrion hastulatum, further on the Pyrrhosoma nymphula, Anax parthenope, Somatochlora metallica and the Epihthea bimaculata on the investigated area is a considerable faunistical result. The paper examines the chorological peculiarities of the adder-fly species of the Rétság region, as well as the composition of the Zygoptera fauna in four, specifiedly investigated, typical biotops.

Rétság az Északi-Középhegység nyugati részén, a Börzsöny és a Cserhát közé ékelődő ún. Rétsági medencében fekszik. Ez a kis medence az Ipoly tágas völgyének déli irányba kinyúló öblözete, amely a Duna felé rövidebb utat kereső Ós-Ipoly völgye volt (UDVARHELYI, 1973). Felszíne igazi cserhádi tájakat idéz; enyhe lejtésű dombok, szelíd lankák teszik változatossá, s köztük a kevés csapadék következtében kis vízhozamú patakok, melyek vizét a Lókos-patak gyűjti össze, és szállítja az Ipoly felé. Az évi átlagos csapadékmennyiség 550-600 mm, így az ország legszárazabb területei közé tartozik. A nyár száraz és meleg, a tél sok havat, s rekordhidegeket hoz, 1985. januárjában például mértek itt -30 C° alatti hőmérsékletet is.

Rétság környékén ezidáig rendszeres odonológiai kutatásokat nem folytattak, korábbi irodalmi adatot is csak egy dolgozatban találunk. Eszerint 1944-ben UJHELYI Sándor Bánkon 8 szitakötőfajt gyűjtött: Platycnemis pennipes, Ischnura elegans, Lestes sponsa, Lestes virens, Agrion splendens, Sympetrum flaveolum, Sympetrum meridionale, Sympetrum sanguineum (UJHELYI, 1955).

1985. V. 13-tól 1986. VIII. 15-ig 101 alkalommal érkezett adat a vizsgált területről. Összesen 2198 szitakötőt sikerült fogni (1396 ♂ és 802 ♀ példányt), melyek 32 fajhoz tartoztak (16 Zygoptera és 16 Anisoptera - I. táblázat). Az UJHELYI által közölt fajokból a Sympetrum flaveolum-ot nem találtuk, a többi faj egyedei viszont előkerültek.

Néhány faj előfordulása azt igazolja, hogy Rétság környéke odonológiai szempontból igen érdekes terület. A Coenagrion hastulatum-ot a Bükk-hegységből (Elza-lak) és Leányfaluról ismertük, most újabb hazai gyűjtőhelyére bukkantunk. A Rétság és Tolmács közt elterülő tankpálya pocsolyáinál fogtam 3 ♂ példányt, 1986. VI. 22-én. Ezek a pocsolyák kitűnő élőhelyek a szitakötőlárva számára, így fenáll a lehetősége, hogy ezirányú kutatások a Coenagrion hastulatum lárvájának előkerülését eredményezik. A Pyrrhosoma nymphula interposita elsősorban hazánk dombvidékeiről ismert, ezt erősíti meg itteni előfordulása is. 1986. májusában Tolmácsban a Fekete-pataknál szinte méterenként láthattunk egy-egy példányt. A Lókos-pataknál mindössze egy db-ot gyűjtöttünk. Nagyobb tavaink mellől, jobbára az Alföldről kerültek elő az Anax parthenope imágói és lárvai. Mi a Bánki-tónál gyűjtöttünk egy hímét. A Somatochlora metallica hűvösebb vizeink mellett szórványosan fordul elő (pl. Bátorliget, Farság, Szakonyfalu). Mi is gyűjtöttük ezt a fajt Tolmácsban, a Fekete-patak mellett, továbbá megfigyeltük a Lókos-pataknál, Bánki-Felsőpetény között. A Lókos-patak alsóbb szakaszán (Érsekvadkert) való gyűjtése és megfigyelése is bizonyítja, hogy nem esetleges előfordulással, messziről elköborolt példányokkal van dolgunk. Említést érdemel az Epihthea bimaculata is, melynek kifejlett nősténye Tolmácsban került kézre. Mivel ezen faj imágói igen gyorsan és kitaróan repülnek, nagyon valószínű, hogy ez az egyed messzebbről, a Duna mellől vetődött ide.

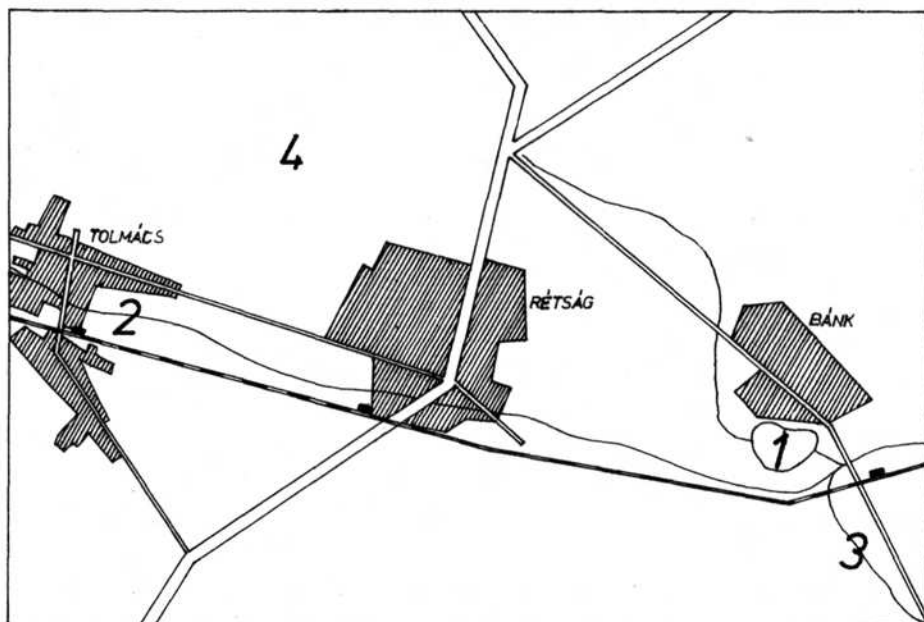
A GYŰJTÖTT ANYAG FAUNISZTIKAI ADATAI

Az alábbi faunalistára csak az 1985-86-ban gyűjtött szitakötők faunisztikai adatait vettem fel, az UJHELYI-féle adatok megismétlésének nem láttam értelmét. A faunalista összeállításánál a DÉVAI (1977) által javasolt rendszert és nevezéktant követtem. Az

egy-egy fajhoz tartozó adatoknál elől a gyűjtőhely szerepel, ezt követi a dátum, majd zárójelben a példányszámok, nemekre bontva. A könnyebb tájékozódás végett megadom a dolgozatban szereplő szitakötő-gyűjtések összesített adatait is (I táblázat). A példányszámok után a gyűjtők nevei következnek, a terjedelem csökkentése érdekében a következő rövidítésekkel; AG = ADORJÁN Gábor, BG = BÁNKUTI Gábor, BK = BÁNKUTI Károly, DCS = DRAJKÓ Csaba, DF = DRAJKÓ Ferenc, FN = FERENCSIK Norbert, Hav = HAVAS Péter, HP = HOMOLYA Péter, KN = KURALI Norbert, PM = PÁLFY Miklós, PJ = PÓTH József, VK = VINCZE Kornél.

Munkámban nagyon nagy segítséget jelentett, hogy a Rétsági Általános Iskola tanulói közül néhányan rendszeresen szolgáltattak adatokat. Külön szeretném kiemelni DRAJKÓ Csabát, hisz elsősorban az ő érdeme, hogy Tolmács körzetét sikerült alaposan földéríteni. Fogadják ezért mindnyájan hálás köszönetemet.

A jegyzékben szereplő szitakötők bizonyító példányaikat a Mátra Múzeum rovartani gyűjteményében helyeztük el. Ebből a tényből következik, hogy a múzeumi szitakötő-gyűjtemény adatait tartalmazó közleményem (BÁNKUTI, 1986) és jelen munka adatai között bizonyos átfedések vannak. Mivel azonban a múzeumi anyag csak a bizonyító példányokat tartalmazza, nyilvánvaló, hogy az itt közölt adatsor a Rétság környékére vonatkozó adatok tekintetében jóval teljesebb.

1. ábra Rétság környékének helyszínrajza a részletesen vizsgált biotópokkal (1 - Bánki-tó, 2 - Fekete-patak, 3 - Lókos-patak, 4 - Tankpálya).

ODONATA

Zygoptera

Platycnemis pennipes pennipes PALLAS, 1771: Bánki-tó: 1985. V. 17. (10 ♂, 15 ♀) BK, VK; 1985. VI. 5. (3 ♂) BK, VK; 1985. VI. 12. (1 ♂, 2 ♀) PM, (1 ♂, 2 ♀) PJ; 1985. VI. 22. (16 ♂, 11 ♀) BK; 1985. VII. 11. (21 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 25. (5 ♂, 2 ♀) BK; 1985. VII. 26. (5 ♂, 1 ♀) BK; 1986. V. 31. (13 ♂, 6 ♀) BK; 1986. VI. 14. (1 ♂, 1 ♀) FN. Fekete-patak: 1985. VI. 9. (1 ♂, 1 ♀) DCS; 1985. VI. 30. (4 ♂, 3 ♀) DCS; 1985. VII. 6. (1 ♀) DCS; 1985. VIII. 2. (1 ♂) DCS; 1986. V. 19. (1 ♂) BK, DCS; 1986. V. 26. (12 ♂, 25 ♀) BK, DCS, DF; 1986. VI. 7. (31 ♂, 9 ♀) BK, DCS; 1986. VI. 22. (33 ♂, 21 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 9. (1 ♂, 1 ♀) HP. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. V. 28.

- (138 ♂, 93 ♀) BK, DCS, DF; 1986. V. 31. (9 ♂, 2 ♀) BK; 1986. VI. 8. (43 ♂, 30 ♀) BK; 1986. VI. 22. (67 ♂, 41 ♀) BK.
- Coenagrion hastulatum CHARPENTIER 1825; Tankpálya: 1986. VI. 22. (3 ♂) BK.
- Coenagrion ornatum SÉLYS-LONGCHAMPS, 1850; Fekete-patak: 1985. VI. 9. (1 ♀) DCS; 1985. VI. 30. (1 ♂) DCS; 1986. V. 15. (3 ♀) DCS; 1986. V. 16. (1 ♀) BK, DCS; 1986. V. 19. (2 ♂, 3 ♀) BK, DCS; 1986. V. 21. (2 ♂) DCS; 1986. V. 26. (16 ♂, 8 ♀) BK, DCS, DF; 1986. V. 23. (1 ♀) DCS; 1986. V. 29. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (16 ♂, 7 ♀) BK, DCS; 1986. VI. 22. (1 ♀) BK, DCS. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. V. 28. (13 ♂, 10 ♀) BK, DCS, DF; 1986. VI. 8. (10 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VI. 22. (6 ♂, 2 ♀) BK. Tankpálya: 1986. V. 15. (1 ♀) DCS.
- Coenagrion puella puella LINNÉ, 1758; Fekete-patak: 1986. V. 15. (2 ♂) DCS; 1986. V. 18. (1 ♂) DCS; 1986. V. 19. (3 ♂, 3 ♀) BK, DCS; 1986. V. 26. (4 ♂) BK, DCS, DF; 1986. V. 27. (3 ♂) DCS; 1986. V. 29. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (3 ♂, 1 ♀) BK, DCS. Lókos-patak (Bánk): 1986. V. 28. (3 ♂) BK, DCS, DF; 1986. V. 31. (18 ♂) BK; 1986. VI. 22. (2 ♂) BK. Tankpálya: 1985. VII. 11. (17 ♂) BK; 1985. VII. 14. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 24. (1 ♂) BK; 1986. V. 10. (1 ♀) DCS; 1986. V. 13. (1 ♂) BK; 1986. V. 16. (7 ♂, 1 ♀) BK, DCS; 1986. V. 21. (2 ♂) BK; 1986. V. 22. (2 ♂, 1 ♀) DCS; 1986. VI. 7. (43 ♂, 20 ♀) BK, DCS; 1986. VI. 16. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 22. (7 ♂, 1 ♀) BK, (13 ♂, 3 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 1. (13 ♂) BK. Jenői-patak (Tolmács): 1986. V. 27. (1 ♂) DCS.
- Coenagrion pulchellum interruptum CHARPENTIER, 1825; Bánki-tó: 1986. V. 22. (1 ♂) BK. Lókos-patak (Bánk): 1986. V. 31. (1 ♂) BK. Tankpálya: 1986. VI. 22. (2 ♂) BK, DCS; 1986. VI. 23. (1 ♂) DCS.
- Pyrrhosoma nymphula interposita VARGA, 1968; Fekete-patak: 1986. V. 18. (1 ♂) DCS; 1986. V. 19. (13 ♂, 2 ♀) BK, DCS; 1986. V. 26. (6 ♂, 1 ♀) BK, DCS, DF; 1986. V. 23. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (1 ♂, 1 ♀) BK, DCS. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. V. 28. (1 ♂) BK, DCS, DF.
- Ichnura elegans pontica SCHMIDT, 1938; Bánki-tó: 1985. V. 13. (6 ♂, 4 ♀) BK, VK; 1985. V. 17. (31 ♂, 24 ♀) BK, VK; 1985. VI. 5. (6 ♂, 10 ♀) BK, VK; 1985. VI. 12. (4 ♂, 6 ♀) PM, (1 ♂, 6 ♀) PJ; 1985. VI. 22. (10 ♂, 8 ♀) BK; 1985. VII. 11. (17 ♂, 4 ♀) BK; 1985. VII. 25. (3 ♂) BK; 1985. VII. 26. (4 ♂, 5 ♀) BK; 1985. VIII. 16. (34 ♂, 11 ♀) BK; 1986. V. 31. (28 ♂, 13 ♀) BK; 1986. VI. 14. (2 ♀) FN. Fekete-patak: 1986. V. 19. (3 ♂, 1 ♀) BK, DCS. Lókos-patak (Bánk): 1986. V. 31. (4 ♂, 3 ♀) BK; 1986. VI. 22. (8 ♂, 2 ♀) BK. Tankpálya: 1985. VIII. 20. (2 ♂, 2 ♀) BK, BG; 1986. V. 13. (2 ♂, 1 ♀) BK; 1986. V. 18. (1 ♂) BK; 1986. VI. 22. (1 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 1. (1 ♂) BK. Diósjenői víztároló: 1985. V. 21. (5 ♂, 5 ♀) BK, VK.
- Ichnura pumilio CHARPENTIER, 1825; Bánki-tó: 1986. V. 31. (2 ♂) BK. Fekete-patak: 1985. VI. 9. (1 ♂) DCS; 1985. VI. 25. (1 ♂) BK; 1985. VI. 30. (1 ♂, 1 ♀) DCS; 1986. V. 19. (1 ♂) BK, DCS; 1986. V. 21. (1 ♂) DCS; 1986. V. 23. (2 ♂) DCS; 1986. V. 29. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (3 ♂, 2 ♀) BK, DCS; 1986. VI. 22. (4 ♂, 8 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 28. (2 ♂, 1 ♀) BK. Tankpálya: 1985. VII. 11. (11 ♂, 7 ♀) BK; 1985. VII. 13. (2 ♂) BK; 1985. VII. 14. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 24. (2 ♂, 2 ♀) BK; 1985. VIII. 17. (23 ♂, 5 ♀) BK; 1985. VIII. 20. (6 ♂, 5 ♀) BK, BG; 1986. V. 13. (2 ♂, 5 ♀) BK; 1986. V. 16. (6 ♂) BK, DCS; 1986. V. 18. (5 ♂, 1 ♀) BK; 1986. V. 22. (4 ♂, 1 ♀) DCS; 1986. VI. 22. (14 ♂, 4 ♀) BK, (6 ♂, 5 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 1. (38 ♂, 11 ♀) BK; 1986. VII. 12. (1 ♀) FN. Diósjenői víztároló: 1985. V. 21. (5 ♂, 5 ♀) BK, VK. Jenői-patak (Tolmács): 1986. VI. 26. (1 ♀) DCS.
- Enallagma cyathigerum cyathigerum CHARPENTIER, 1840; Bánki-tó: 1985. V. 17. (1 ♂) BK, VK; 1985. VI. 5. (4 ♂, 1 ♀) BK, VK; 1985. VI. 12. (1 ♀) PM; 1985. VII. 25. (1 ♀) BK; 1986. V. 31. (1 ♂) BK. Tankpálya: 1986. V. 22. (1 ♂) DCS.
- Sympetma fusca VAN DER LINDEN, 1820; Bánki-tó: 1985. V. 13. (1 ♀) BK, VK. Fekete-patak: 1985. V. 18. (1 ♀) VK. Tankpálya: 1986. V. 16. (2 ♂) BK, DCS.
- Lestes barbarus FABRICIUS, 1798; Tankpálya: 1985. VII. 3. (1 ♂) DCS; 1985. VII. 11. (3 ♂) BK; 1985. VII. 13. (7 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 24. (4 ♂, 4 ♀) BK; 1985. VIII. 17. (2 ♂, 2 ♀) BK; 1985. VIII. 20. (2 ♂, 3 ♀) BK, BG; 1986. VI. 16. (1 ♀) DCS; 1986. VI. 22. (3 ♂, 6 ♀) BK, (5 ♂, 12 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 1. (39 ♂, 28 ♀) BK; 1986. VII. 12. (1 ♂) FN; 1986. VII. 28. (1 ♂, 2 ♀) FN.
- Lestes drvas KIRBY, 1890; Tankpálya: 1985. VII. 11. (10 ♂, 2 ♀) BK; 1985. VII. 13. (2 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 24. (3 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VIII. 20. (1 ♂, 1 ♀) BK, BG; 1986. VI. 7. (2 ♂) BK, DCS; 1986. VI. 22. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VII. 1. (5 ♂, 2 ♀) BK; 1986. VII. 12. (1 ♂, 1 ♀) FN.
- Lestes sponsa sponsa HANSELMANN, 1823; Fekete-patak: 1986. VI. 22. (1 ♀) BK, DCS. Tankpálya: 1985. VIII. 20. (1 ♂, 1 ♀) BK, BG; 1986. VI. 22. (95 ♂, 99 ♀)

BK, DCS; 1986. VII. 1. (5 ♂, 1 ♀) BK. Jenői-patak (Tolmács): 1985. VI. 25. (2 ♂) BK.

Lestes virens vestalis RAMBUR, 1842; Tankpálya: 1985. VIII. 20. (2 ♂) BK, BG.

Agrion splendens splendens HARRIS, 1782; Bánki-tó: 1985. VII. 26. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VIII. 16. (1 ♂) BK; 1986. V. 22. (1 ♂) BK; 1986. V. 28. (2 ♂) FN; 1986. VII. 30. (2 ♀) FN. Fekete-patak: 1985. VI. 30. (1 ♂, 1 ♀) DCS; 1986. V. 18. (1 ♂) DCS; 1986. V. 19. (1 ♂) BK, DCS; 1986. V. 26. (3 ♂, 1 ♀) BK, DCS, DF; 1986. V. 23. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (4 ♂, 1 ♀) BK, DCS; 1986. VI. 22. (2 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 9. (1 ♂) HP. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. V. 28. (19 ♂, 20 ♀) BK, DCS, DF; 1986. V. 31. (2 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VI. 8. (7 ♂, 7 ♀) BK; 1986. VI. 22. (59 ♂, 30 ♀) BK. Jenői-patak (Tolmács): 1986. VII. 9. (1 ♂, 1 ♀) FN.

Agrion virgo virgo LINNÉ, 1758; Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. VI. 8. (1 ♂) BK.

Anisoptera

Aeshna cyanea MÜLLER, 1764; Fekete-patak: 1985. VIII. 17. (1 ♀) HP. Jenői-patak (Tolmács): 1985. IX. 26. (1 ♂, 1 ♀) DCS.

Aeshna mixta LATREILLE, 1805; Fekete-patak: 1985. VIII. 19. (1 ♂) KN; 1986. VIII. 15. (1 ♂) FN.

Anaciaeschna isosceles isosceles MÜLLER, 1767; Bánki-tó: 1986. V. 28. (1 ♀) FN; 1986. V. 29. (1 ♂) HP. Tankpálya: 1986. V. 20. (1 ♂) DCS; 1986. V. 27. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 15. (1 ♂) DCS.

Anax imperator imperator LEACH, 1815; Bánki-tó: 1986. V. 29. (1 ♀) HP; 1986. VI. 14. (1 ♂) FN. Tankpálya: 1985. VII. 13. (1 ♀) BK; 1986. VI. 15. (2 ♂, 2 ♀) DCS.

Anax parthenope parthenope SÉLYS-LONGCHAMPS, 1839; Bánki-tó: 1986. VI. 14. (1 ♂) FN.

Gomphus vulgatissimus vulgatissimus LINNÉ, 1758; Fekete-patak: 1985. VI. 2. (1 ♀) DCS.

Somatochlora metallica metallica VAN DER LINDEN, 1825; Fekete-patak: 1985. VII. 30. (1 ♂) DCS. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. VI. 8. (1 ♂) BK.

Epitheca bimaculata bimaculata CHARPENTIER, 1825; Fekete-patak: 1986. V. 24. (1 ♀) DCS.

Libellula depressa LINNÉ, 1758; Fekete-patak: 1985. V. 22. (1 ♀) AG, (1 ♀) Hav; 1986. V. 26. (1 ♂) BK, DCS, DF; 1986. V. 27. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 7. (1 ♂) BK, DCS. Tankpálya: 1985. VI. 30. (1 ♂) DCS; 1985. VII. 4. (1 ♂) PJ; 1985. VII. 11. (1 ♂) BK; 1985. VII. 14. (1 ♂) BK; 1985. VII. 24. (2 ♂) BK; 1986. V. 10. (1 ♂) DCS; 1986. V. 13. (1 ♂) BK; 1986. V. 16. (2 ♂) BK, DCS; 1986. V. 18. (2 ♂) BK; 1986. V. 24. (1 ♂, 1 ♀) DCS; 1986. V. 26. (1 ♀) BK, DCS, DF; 1986. VI. 7. (1 ♂) BK, DCS; 1986. VI. 15. (1 ♀) DCS; 1986. VI. 22. (2 ♂) BK; 1986. VI. 1. (1 ♂) BK. Diósjenői víztároló: 1985. V. 21. (1 ♀) BK, VK. Jenői-patak (Tolmács): 1986. V. 18. (1 ♂) DCS.

Libellula quadrimaculata quadrimaculata LINNÉ, 1758; Tankpálya: 1986. V. 13. (1 ♂) BK; 1986. VI. 15. (3 ♂) DCS; 1986. VII. 1. (1 ♂) BK.

Orthetrum albistylum albistylum SÉLYS-LONGCHAMPS, 1848; Tankpálya: 1985. VII. 5. (1 ♀) PJ.

Orthetrum brunneum brunneum FONSCOLOMBE, 1837; Fekete-patak: 1985. VI. 9. (1 ♂) DCS; 1986. VII. 28. (1 ♂) BK. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. V. 31. (1 ♀) BK. Tankpálya: 1985. VII. 5. (1 ♂) PJ; 1985. VII. 14. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 24. (2 ♂) BK; 1985. VIII. 17. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VII. 28. (1 ♂, 1 ♀) FN. Bánki-patak: 1986. VII. 3. (3 ♂, 5 ♀) FN.

Orthetrum cancellatum cancellatum LINNÉ, 1758; Bánki-tó: 1985. VI. 5. (9 ♂, 4 ♀) BK, VK; 1985. VI. 22. (11 ♂) BK; 1985. VII. 25. (2 ♂, 1 ♀) BK; 1985. VII. 26. (8 ♂, 1 ♀) BK; 1986. V. 22. (2 ♂, 4 ♀) BK; 1986. V. 28. (1 ♂) FN; 1986. V. 29. (1 ♀) HP; 1986. V. 31. (1 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VI. 14. (1 ♀) FN. Jenői-patak (Tolmács): 1985. VII. 7. (1 ♀) DCS.

Sympetrum meridionale SÉLYS-LONGCHAMPS, 1841; Tankpálya: 1985. VIII. 17. (2 ♂) BK.

Sympetrum sanguineum sanguineum MÜLLER, 1764; Fekete-patak: 1985. VII. 23. (1 ♂) AG; 1986. VIII. 5. (1 ♂, 1 ♀) FN. Lókos-patak (Bánk-Felsőpetény között): 1986. VI. 22. (1 ♂) BK; 1986. VII. 30. (2 ♂) FN. Tankpálya: 1985. VII. 14. (2 ♂) BK; 1985. VII. 24. (2 ♂) BK; 1985. VII. 31. (1 ♂) DCS; 1985. VIII. 17. (3 ♂, 1 ♀) BK; 1986. VI. 7. (2 ♂) BK, DCS; 1986. VI. 16. (1 ♂) DCS; 1986. VI. 22. (4 ♂, 5 ♀) BK, DCS; 1986. VII. 1. (2 ♂) DCS; 1986. VII. 12. (1 ♀) FN.

Sympetrum vulgatum vulgatum LINNÉ, 1758: Fekete-patak: 1986. VII 9. (1 ♀) HP.
Tankpálya: 1986. VII 1. (1 ♀) BK.

AZ EREDMÉNYEK ÉRTÉKELESE

Jelen munka 32 fajhoz tartozó 2198 db szitakötő adatait tartalmazza. A Rétság környékéről előkerült fajok száma 33-ra emelkedik, ha figyelembe vesszük a Sympetrum flaveolum bárki előfordulását említő korábbi irodalmi adatot. Ez a 33 faj, ha a faunánk állandó tagjának tekinthető 58 fajhoz viszonyítjuk, a hazai fauna 57 %-át jelenti.

A Rétság környékén előforduló fajok DÉVAI, BODNÁRNÉ és BENEDEK (1976) elemzése szerint a következő gyakorisági csoportokba tartoznak:

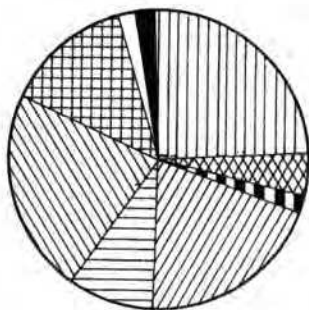
- igen gyakori: 1 faj (Sympetma fusca);
- gyakori: 15 faj (Platycnemis pennipes, Coenagrion puella, C. pulchellum, Ischnura elegans, I. pumilio, Enallagma cyathigerum, Lestes barbarus, L. sponsa, L. virens, Agrion splendens, Aeshna mixta, Libellula depressa, Sympetrum meridionale, S. sanguineum, S. vulgatum);
- közepesen gyakori: 11 faj (Coenagrion ornatum, Lestes dryas, Agrion virgo, Anaciaeschna isosceles, Anax imperator, Gomphus vulgatissimus, Libellula quadrimaculata, Orthetrum albistylum, O. brunneum, O. cancellatum, Sympetrum flaveolum);
- ritka: 1 faj (Aeshna cyanea);
- szórványosan előforduló: 5 faj (Coenagrion hastulatum, Pyrrhosoma nymphula, Anax parthenope, Somatochlora metallica, Epiheca bimaculata).

Chorológiai szempontból a Rétság környékén előforduló szitakötő taxonok a következő faunaelem csoportokba (DÉVAI, 1976) tartoznak:

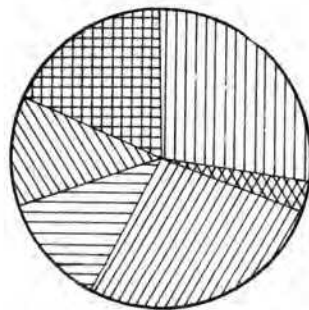
- holomediterrán faunaelemek: 9 taxon (Sympetma fusca, Lestes barbarus, Aeshna cyanea, Ae. mixta, Anax imperator imperator, Orthetrum brunneum brunneum, O. cancellatum cancellatum, Sympetrum meridionale, S. sanguineum sanguineum);
- atlantomediterrán faunaelemek: 1 taxon (Anaciaeschna isosceles isosceles);
- pontomediterrán faunaelemek: 9 taxon (Coenagrion ornatum, Pyrrhosoma nymphula interposita, Ischnura pumilio, Lestes virens vestalis, Agrion splendens splendens, Anax parthenope parthenope, Gomphus vulgatissimus vulgatissimus, Libellula depressa, Orthetrum albistylum albistylum);
- ponto-kaspi faunaelemek: 4 taxon (Platycnemis pennipes pennipes, Coenagrion puella puella, C. pulchellum interruptum, Ischnura elegans pontica);
- szibíriai faunaelemek: 6 taxon (Enallagma cyathigerum cyathigerum, Lestes dryas, L. sponsa sponsa, Libellula quadrimaculata quadrimaculata, Sympetrum flaveolum, S. vulgatum vulgatum);
- nyugat-szibíriai faunaelemek: 4 taxon (Coenagrion hastulatum, Agrion virgo virgo, Somatochlora metallica metallica, Epiheca bimaculata bimaculata).

Ezen csoportosításból megállapítható, hogy Rétság környékére a holomediterrán és a pontomediterrán faunaelemek dominanciája jellemző. Jelentősek még a szibíriai, ponto-kaspi és a nyugat-szibíriai faunaelemek. Az atlantomediterrán faunaelemek száma csekély. Ezt a faunaképet a hazai szitakötő fauna chorológiai jellemzőivel összevetve (2. ábra) a következők figyelhetők meg: Rétság környékének szitakötő faunájából hiányoznak az adriato-mediterrán, a mongol és az eremiális faunaelemek; lényegesen kisebb továbbá a nyugat-szibíriai elemek aránya. A többi faunaelem csoportot a hazai fauna összetételéhez viszonyítva Rétság környékén a pontomediterrán faunaelemek esetében jelentős, a holomediterrán, ponto-kaspi, szibíriai faunaelemeknél pedig közepes mértékű pozitív anomália, az atlantomediterrán faunaelemeknél viszont enyhe negatív anomália figyelhető meg.

A Rétság környékén részletesen megvizsgált négy biotóp (1. ábra) faunája között igen jelentős eltérések figyelhetők meg a DÉVAI (1976) által a területi gyűjtésre javasolt módszerrel végzett kvantitatív felmérések eredményeképpen. A négy biotóp közül 3 (Fekete-patak, Lókos-patak, Tankpálya) területén 1986. VI. 22-én végzett Zygoptera felmérések adatai alapján a Fekete-patakra a Platycnemis pennipes, a Lókos-patak vizsgált szakaszára a Platycnemis pennipes és az Agrion splendens, a Tankpályára a Lestes sponsa dominanciája volt jellemző. Az előző év azonos napján (1985. VI. 22.) végzett felmérés alapján elemezhető a Bánki-tó Zygoptera faunája is, s ebből egyértelműen kitűnik, hogy jelzett időben a Bánki-tónál kizárólag Platycnemis pennipes és Ischnura elegans fordult elő, az előbbi dominanciájával (3. ábra). Némileg eltérő képet kapunk, ha a két éves gyűjtések összesített adatait tesszük vizsgálat tárgyává. Ezek szerint a Bánki-tóra az Ischnura elegans, a Fekete-patakra a Platycnemis pennipes, a Lókos-patakra ugyancsak a Platycnemis pennipes, a Tankpályára pedig a Lestes sponsa és az Ischnura pumilio dominanciája jellemző.

Magyarország

Rétság környéke

holomediterrán faunaelemek

atlantomediterrán faunaelemek

adriatomediterrán faunaelemek

pontomediterrán faunaelemek

ponto-káspi faunaelemek

nyugat-szibériai faunaelemek

szibériai faunaelemek

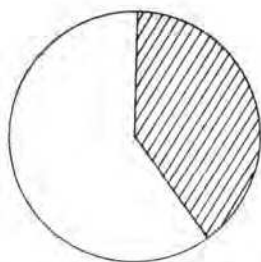

mongol faunaelemek

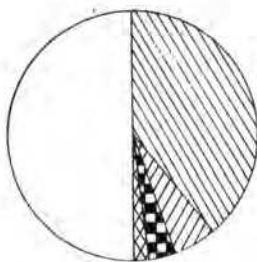

eremiális faunaelemek

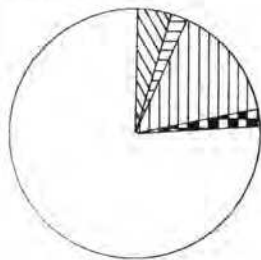
2. ábra: Magyarország és Rétság környéke szitakötő faunájának faunaelem-csoportok szerinti összetétele.

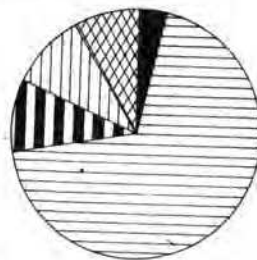
Bánki-ló

Fekete-patak

Tókos-patak

Tankpálya

Platycnemis pennipes

Coenagrion ornatum

Coenagrion puella

Ischnura elegans

Ischnura pumilio

Lestes barbarus

Lestes sponsa

Agrion splendens

Egyét

3. ábra: A Zygoptera fauna összetétel a Rétság környékén részletesen vizsgált biológusokban.

1. táblázat

A Rétság környékén végzett szitakötő gyűjtések összesített adatai

No.	Faj neve	A részletesen vizsgált területen gyűjtött szitakötők összesített adatai									Egyéb gyűjtőhelyek			Összesen					
		Bánki-tó			Fekete-patak			Lókos-patak			Tankpálya			db	♂	♀			
		db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀						
1.	<i>Platycnemis pennipes</i>	117	76	41	145	84	61	423	257	166						685	417	268	
2.	<i>Coenagrion hastulatum</i>										3	3				3	3		
3.	<i>Coenagrion ornatum</i>				62	38	25	42	29	13	1		1			106	67	39	
4.	<i>Coenagrion puella</i>				21	17	4	23	23		136	108	28	1	1	181	149	32	
5.	<i>Coenagrion pulchellum</i>	1	1					1	1		3	3				5	5		
6.	<i>Pyrhosoma nymphula</i>				26	22	4	1	1							27	23	4	
7.	<i>Ischnura elegans</i>	237	144	93	4	3	1	17	12	5	10	6	4	10	5	5	278	170	108
8.	<i>Ischnura pumilio</i>	2	2		32	18	14				165	121	44	2	1	1	201	142	59
9.	<i>Enallagma cyathigerum</i>	9	6	3							1	1				10	7	3	
10.	<i>Sympetma fusca</i>	1		1	1		1				2	2				4	2	2	
11.	<i>Lestes barbarus</i>										127	68	59			127	68	59	
12.	<i>Lestes dryas</i>										34	25	9			34	25	9	
13.	<i>Lestes sponsa</i>				1		1				202	101	101	2	2	205	103	102	
14.	<i>Lestes virens</i>										2	2				2	2		
15.	<i>Agrion splendens</i>	8	5	3	17	12	5	145	87	58						170	104	66	
16.	<i>Agrion virgo</i>							1	1							1	1		
17.	<i>Aeshna cyanea</i>				1		1							2	1	1	3	1	2
18.	<i>Aeshna mixta</i>				2	2										2	2		
19.	<i>Anaciaeschna isosceles</i>	2	1	1							3	3				5	4	1	

1. táblázat

A Rétság környékén végzett szitakötő gyűjtések összesített adatai

No.	Faj neve	A részletesen vizsgált területen gyűjtött szitakötők összesített adatai																	
		Bánki-tó			Fekete-patak			Lókos-patak			Tankpálya			Egyéb gyűjtőhelyek			Összesen		
		db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀	db	♂	♀
20.	Anax imperator	2	1	1						5	2	3				7	3	4	
21.	Anax parthenope	1	1													1	1		
22.	Gomphus vulgatissimus				1		1									1		1	
23.	Somatochlora metallica				1		1	1		1		1				2	2		
24.	Epiheca bimaculata				1		1									1		1	
25.	Libellula depressa				5		3	2		20	17	3	2	1	1	27	21	6	
26.	Libellula quadrimaculata									5	5					5	5		
27.	Orthetrum albistylum									1		1				1		1	
28.	Orthetrum brunneum				2		2		1		1	9	6	3	8	3	5	20	
29.	Orthetrum cancellatum	48	35	13										1		1	49	35	
30.	Sympetrum meridionale									2	2					2	2		
31.	Sympetrum sanguineum				3		2	1	3	3		25	16	9		31	21	10	
32.	Sympetrum vulgatum				1		1			1		1				2		2	
	ZYGOPTERA	375	234	141	310	194	116	653	411	242	686	440	246	15	9	6	2039	1288	751
	ANISOPTERA	53	38	15	17	10	7	5	4	1	71	51	20	13	5	8	159	108	51
	ODONATA	428	272	156	327	204	123	658	415	243	757	491	266	28	14	14	2198	1396	802

2. táblázat

A szitakötő fauna összetétele a Rétság környékén részletesen vizsgált biotópokban

No.	Faj neve	Részletesen vizsgált biotópok			
		Bánki-tó	Tankpálya	Fekete-patak	Lókos-patak
1.	<i>Platycnemis pennipes</i>	+		+	+
2.	<i>Coenagrion hastulatum</i>		+		
3.	<i>Coenagrion ornatum</i>		+	+	+
4.	<i>Coenagrion puella</i>		+	+	+
5.	<i>Coenagrion pulchellum</i>	+	+		+
6.	<i>Pyrrhosoma nymphula</i>			+	+
7.	<i>Ischnura elegans</i>	+	+	+	+
8.	<i>Ischnura pumilio</i>	+	+	+	
9.	<i>Enallagma cyathigerum</i>	+	+		
10.	<i>Sympecma fusca</i>	+	+	+	
11.	<i>Lestes barbarus</i>		+		
12.	<i>Lestes dryas</i>		+		
13.	<i>Lestes sponsa</i>	i	+	+	
14.	<i>Lestes virens</i>	i	+		
15.	<i>Agrion splendens</i>	+		+	+
16.	<i>Agrion virgo</i>				+
17.	<i>Aeshna cyanea</i>			+	
18.	<i>Aeshna mixta</i>			+	
19.	<i>Aneciaeschna isosceles</i>	+	+		
20.	<i>Anax imperator</i>	+	+		
21.	<i>Anax parthenope</i>	+			
22.	<i>Gomphus vulgatissimus</i>			+	
23.	<i>Somaiochlora metallica</i>			+	+
24.	<i>Epiptera bimaculata</i>			+	
25.	<i>Libellula depressa</i>		+	+	
26.	<i>Libellula quadrimaculata</i>		+		
27.	<i>Orthetrum albistylum</i>		+		
28.	<i>Orthetrum brunneum</i>		+	+	+
29.	<i>Orthetrum cancellatum</i>	+			
30.	<i>Sympetrum falveolum</i>	i			
31.	<i>Sympetrum meridionale</i>	i	+		
32.	<i>Sympetrum sanguineum</i>	i	+	+	+
33.	<i>Sympetrum vulgatum</i>		+	+	
Összesen:		16	21	18	11

Az adatok csekély száma miatt (főleg a nyár végi gyűjtések hiányoznak) az Anisoptera fauna esetében az értékelést nem végezhettem el, bár annyi bizonyosnak látszik, hogy a Bánki-tónál az Orthetrum cancellatum fordul elő döntő többségben.

Befejezésként néhány szót a további lehetőségekről; jelen munka elkészülte nem tekinthető a kutatások végleges lezárásának. Alkalomszerűen tovább folynak a gyűjtések, megfigyelések, melyek alapján várható a faunalista kisebb-nagyobb mértékű bővítése. Szándékomban áll továbbá a vizsgálatokat kiterjeszteni a szitakötőlárvákra is, ebben a témában a hazai eredmények meglehetősen szegényes összképet mutatnak.

Végezetül szeretnék köszönetet mondani Dr. DÉVAI Györgynek a rendelkezésemre bocsátott szakirodalomért, valamint menetközben felmerülő problémáimra leveleiben adott értékes tanácsaiért.

IRODALOM

- CSIBY M. (1981): A Balaton-felvidék szitakötő-faunája (Insecta: Odonata). A Veszprém megyei múzeumok közleményei, 16: 69-90.
- BÁNKUTI K. (1986): A Mátra Múzeum szitakötő (Odonata) gyűjteménye. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 11:
- DÉVAI GY. (1976): Az Északkeleti-Alföld szitakötő (Odonata) faunájának elemzése. Acta Biol. Debrecina 13, Suppl. I. 93-118.
- DÉVAI GY. (1976): A magyarországi szitakötő (Odonata) fauna chorológiai vizsgálata. Acta Biol. Debrecina 13, Suppl. I. 119-157.
- DÉVAI GY. (1976): A magyarországi szitakötő (Odonata) fauna fenológiai vizsgálata. Acta Biol. Debrecina 13, Suppl. I. 159-203.
- DÉVAI GY. (1977): A magyarországi szitakötő (Odonata) fauna taxonómiai és nomenklaturai revíziója. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1977: 81-96.
- DÉVAI GY. (1978): A Barcsi Ősborókás két ritka szitakötőjének (*Cordulia aeneaturfosa* és *Eitheca bimaculata*) chorológiai-ökológiai sajátosságai. Dunántúli Dolg. Term. Tud. Sor. 1: 79-92.
- DÉVAI GY. (1981): Újabb adatok a Barcsi Borókás szitakötő (Odonata) faunájához. Dunántúli Dolg. Term. Tud. Sor. 2: 53-58.
- DÉVAI GY. - BODNÁRNÉ PÁLOSI G. - BENEDEK P. (1976): A szitakötők (Odonata) magyarországi előfordulási adatainak elemzése. Acta Biol. Debrecina 13, Suppl. I. 9-92.
- DÉVAI GY. - D. KURUCZ M. (1978): A Barcsi Ősborókás szitakötő (Odonata) faunája. Dunántúli Dolg. Term. Tud. Sor. 1: 65-78.
- KÁTAI J. - DÉVAI GY. (1977): Adatok a Hortobágy szitakötő (Odonata) faunájához. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1977: 97-109.
- KOHAUT R. (1896): A magyarországi szitakötő-félék természetrajza. K. M. Természetudományi Társulat, Budapest: 1-78. + I-III. tábla.
- STEINMANN H. (1962): A magyarországi szitakötők faunisztikai és etológiai adatai. Fol. Ent. Hung. 15: 141-198.
- STEINMANN H. (1964): Szitakötőlárvák - Larvae Odonatorum. in Fauna Hungariae V/ 7. Akadémiai Kiadó, Budapest: 1-48.
- STEINMANN H. (1984): Szitakötők - Odonata. in Fauna Hungariae V/ 6. Akadémiai Kiadó, Budapest: 1-109.
- TÓTH S. (1973): Előzetes vizsgálatok a Bakony vidékének szitakötő-faunájával kapcsolatban. A Veszprém megyei múzeumok közleményei 12: 257-270.
- TÓTH S. (1974): Odonata fauna of the area of the second series of Locks on the Tisza. Tiscia 9: 87-97.
- TÓTH S. (1981): A Kornyitó szitakötő-faunájának mennyiségi és minőségi vizsgálata (Insecta: Odonata). A Veszprém megyei múzeumok közleményei 16: 91-100.
- TÓTH S. - BÁNKUTI K. (kézirat): Adatok a Sár-hegy szitakötő faunájához (Insecta: Odonata)
- UDVARHELYI K. szerk. (1973): Magyarország természeti és gazdasági földrajza. Főiskolai tankönyv. Tankönyvkiadó, Budapest: 1973.
- UJHEMI S. (1955): A Természetudományi Múzeum magyar gyűjtőktől származó közép-európai szitakötő gyűjteményének faunisztikai adatai. Fol. Ent. Hung. 8: 17-44.
- UJHELYI S. (1957): Szitakötők - Odonata. in Fauna Hungariae V/ 6. Akadémiai Kiadó, Budapest: 1-44.

BÁNKUTI Károly
H-2651 RÉTSÁG
József Attila u. 4.